

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

до предмету показу та розповіді. Тому таке важливе значення має точка зору екскурсовода на подію, її оцінка та впевненість у власній правоті.

Загалом екскурсія як вид позанавчальної роботи здатна частково компенсувати нестачу годин з історії, підвищити мотивацію молодих людей до саморозвитку, пробудити інтерес до краєзнавства та біографії видатних діячів культури та науки. Все це у синтезі створює умови для становлення висококультурної людини та гармонійно розвиненої особистості, реалізує виховні завдання вищого навчального закладу в освітньому процесі.

Список використаних джерел:

1. Бабарицька В. К. Екскурсознавство і музеєзнавство. Київ, 2007.
2. Гайда Л. А. Музейно-педагогічні центри України: досвід та перспективи розвитку. *Питання музеології*. 2012. № 2 (6). С. 179–186.
3. Д'яченко Н. В. Екскурсія як форма позааудиторної роботи. *Культура та безпека*. № 2. С. 56–59.
4. Кіптенко В. К. Організація екскурсійних послуг : підручник. Херсон, 2018.
5. Шехуріна Л. Д. Музей та книга (аспекти взаємодії). *Бібліосфера*. 2010. № 4. С. 24–28.

Ключові слова: музеєзнавство, музей книги, екскурсійна діяльність, наукова бібліотека університету.

Key words: museum studies, book museum, excursion activities, university research library.

НОВІТЬКА ІРИНА ВАДИМІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувачка сектору науково-інформаційного центру*

МЕЛЬНИК НАДІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
бібліотекар II категорії науково-методичного відділу,
кандидат економічних наук*

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У НОВИХ РЕАЛІЯХ

Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу якісними науково- та навчально-методичними розробками (робочими програмами навчальних дисциплін, підручниками та навчальними посібниками, методичними рекомендаціями, лекційними та матеріалами для практичних занять, програмами практик тощо) є важливою складовою сучасного інформаційно-освітнього середовища та забезпечення якості освітнього процесу закладів вищої освіти.

Склад та зміст навчально-методичного забезпечення освітнього процесу вирішується закладами вищої освіти самостійно

з урахуванням вимог законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» й інших нормативно-правових актів. Зокрема «інші документи і форми навчально-методичного забезпечення дисципліни можуть визначати викладач та кафедра (група забезпечення освітньої програми), виходячи із необхідності максимально повного надання здобувачам освіти всієї інформації та матеріалів, необхідних для успішного вивчення дисципліни. Зокрема, це можуть бути підручники та навчальні посібники, а також авторські матеріали, розроблені викладачем... Викладач також може надавати здобувачам освіти посилання на доступну для них наукову, навчально-методичну літературу, а також на електронні ресурси та інші доступні джерела інформації» [1].

Однією з основних вимог до навчально-методичного забезпечення освітнього процесу є його достатність за своєю кількістю та якістю для досягнення цілей та результатів навчання за освітньою програмою, доступність для викладачів та здобувачів освіти: «Заклад вищої освіти забезпечує безоплатний доступ викладачів і здобувачів вищої освіти до відповідної інфраструктури та інформаційних ресурсів, потрібних для навчання, викладацької та/або наукової діяльності в межах освітньої програми» [2]. Це також є однією з обов'язкових умов видачі ліцензії закладу вищої освіти, акредитації ОП та складовою системи зовнішнього забезпечення якості освіти в Європейському просторі вищої освіти (ЕНЕА).

У той же час відповідно до Рекомендацій з навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін у закладах вищої освіти «висування необґрунтовано надмірних вимог до змісту та обсягу навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін призводить до нераціонального використання людських, фінансових та інших ресурсів» [1]. Враховуючи також нові реалії, в яких існує українське суспільство останні кілька років (карантинні обмеження під час пандемії коронавірусу, введення режиму воєнного стану) і що диктують нові правила, а також подальшу цифровізацію та інформатизацію суспільних процесів, постійне оновлення освітніх програм і стандартів, дистанційну форму навчання та відсутність доступу більшості здобувачів освіти до друкованих навчальних матеріалів, необхідність економії фінансових ресурсів, використання лише друкованого формату навчально-методичних комплексів, навчально-методичних посібників та інших навчальних матеріалів задля забезпечення освітнього процесу є недостатнім та недоцільним. Також, враховуючи, що ресурсне забезпечення здобувачів освіти може бути організоване у різний спосіб, електронний формат навчально-методичних матеріалів і відкритий доступ до них в рамках сучасного інформаційно-освітнього середовища відкритої освіти, стає більш актуальним.

Важливість відкритого доступу до наукової інформації для сучасних університетів засвідчила й Асоціація Європейських Університетів ще у 2008 р., для досягнення чого було рекомендовано створення інституційного репозитарію чи участь у спільному (міжуніверситетському) репозитарії. Відтоді відзначати День Відкритого Доступу розпочали 120 університетів в 27 країнах, а в жовтні 2009 р. до Міжнародного Тижня Відкритого Доступу приєдналися українські університети та бібліотеки.

Окрім актуальності електронного формату навчально-методичних матеріалів у сучасних реаліях варто зазначити і його переваги.

Перша та найбільш мотивуюча перевага за будь-яких умов – економія фінансових ресурсів, адже друк навчально-методичних матеріалів потребує чималих коштів, особливо за великої кількості здобувачів освіти. Електронний формат навчальних матеріалів та відкритий доступ до них суттєво зменшує ці витрати, забезпечуючи при цьому кожного здобувача освіти навчальними ресурсами 24/7, що в умовах воєнного стану особливо актуально. Додатково зекономити, оперативно та в повному обсязі забезпечувати всі навчальні дисципліни найновішими навчально-методичними матеріалами дозволяє розміщення їх в інституційному (та/або міжуніверситетському) репозитарії й АБІС (автоматизованій бібліотечній системі). І хоча використання ресурсів свого закладу освіти є пріоритетним, сьогодні також допускається розміщення в електронному бібліотечному каталозі гіперпосилань на зовнішні ресурси із науковою, навчальною та методичною літературою.

Однак, таке інтерактивне надання безоплатного доступу до матеріалів в електронній (цифровій) формі має бути правомірним та у відповідності до ЗУ «Про авторське право і суміжні права» не порушувати майнових прав інтелектуальної власності. У відповідності до законодавства дозволяється розміщення гіперпосилань «суб'єктами освітньої або наукової діяльності у місцях, де цими суб'єктами здійснюється освітня або наукова діяльність, або через захищене електронне (цифрове) середовище, до якого забезпечується доступ виключно здобувачам освіти та педагогічним, науково-педагогічним працівникам навчального закладу або працівникам наукової установи» [3] лише на правомірно розміщені без обмеження доступу твори.

По-друге, при розміщенні в інституційному репозитарії навчально-методичних та інших наукових матеріалів для них генеруються різноманітні ідентифікатори : URI, URL, DOI.

DOI, зокрема, гарантує: постійний доступ до опублікованої роботи навіть у випадку зміни URL; резервне збереження метаданих опублікованої роботи в CrossRef, підвищення кількості цитувань опублікованої роботи; визнання світовою спільнотою науковців та наукових видавців; захист авторських прав вченого тощо.

По-третє, розміщення в інституційному репозитарії забезпечує наочність досліджень ЗВО та збільшення цитувань учених університету, відкритий доступ для читачів, легкість пошуку матеріалів, потужну та вимірну читачку аудиторію, інтеграцію до глобальних наукових баз даних, вихід із наукової ізоляції з можливістю участі у спільних наукових проєктах. Як підтверджують численні дослідження, зокрема статистика Webometrics Ranking of World Universities, все це сприятиме зростанню рейтингу та авторитету ЗВО, його престижу в науковому світі.

Потрібно також відзначити провідну роль університетських бібліотек у створенні дистанційного інформаційно-освітнього середовища для здобувачів освіти, розміщенні навчально-методичних та інших

наукових матеріалів у відкритому доступі, які фактично здобули нову видавничу функцію й очолили сучасну систему організації та публікації результатів досліджень учасників освітнього процесу.

Університетські бібліотеки забезпечують оперативну оцифровку документів, в тому числі навчальних матеріалів, збірників наукових праць, книжок тощо; забезпечують для читачів відкритий доступ до наукової інформації; акумулюють і просувають якісні дослідження та навчальні курси; задовольняють інформаційні потреби широкого кола користувачів; сприяють підвищенню іміджу університетів як науково-освітніх організацій тощо.

В Національному університеті «Одеська юридична академія» давно оцінили всі переваги моделі інформаційно-освітнього середовища відкритої освіти та створили всі умови для розміщення навчально-методичних та інших наукових матеріалів у відкритому доступі. Окрім електронного каталогу, в якому доступні відображені друковані й електронні версії навчально-методичних та інших наукових матеріалів, у 2015 році Університет долучився до проекту «ElibUkr Електронна бібліотека України: створення центрів знань в університетах України», що сприяло підтримки політики відкритого доступу до наукових публікацій, створенню інституційного репозитарію Національного університету «Одеська юридична академія» (eNUOLAIR). В основу функціонування репозитарію Університету покладене сучасне програмне забезпечення відкритого доступу Dspace, що підтримує протокол обміну метаданими Ініціативи Відкритих Архівів (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting – OAI-PMH), сумісне з іншими ресурсами та дозволяє інтерв'ювати електронний репозитарій у міжнародні реєстри ROAR, OpenDOAR та інші. Наукова бібліотека Національного університету «Одеська юридична академія» активно супроводжує науковий та освітній процес в Університеті, здійснює інформаційний супровід освітньої діяльності відповідно до Ліцензійних умов, активно наповнює репозитарій та електронний каталог, надає послуги з присвоєння УДК, DOI тощо. Активно відбувається процес залучення науковців університету до роботи у провідних наукометричних базах, допомоги в опануванні багатьох баз даних тестового доступу, консультування з питань реєстрації у соціальних мережах науковців, отримання цифрових ідентифікаторів науковця.

Отже, модель електронного формату навчально-методичного забезпечення освітнього процесу закладів вищої освіти в цілому видається найліпшою у справі організації сучасного інформаційно-освітнього середовища, трансформує уявлення про розвиток наукової комунікації в цілому та надає нові якісні можливості.

Список використаних джерел:

1. Щодо рекомендацій з навчально-методичного забезпечення : Лист МОН України № 1/9-434 від 09.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-434729-18> (дата звернення: 07.05.2023).
2. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : затверджено Наказом МОН України

№ 977 від 11.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19> (дата звернення: 07.05.2023).

3. Про авторське право і суміжні права : Закон України № 2811-IX від 01.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n309> (дата звернення: 07.05.2023).

Ключові слова: навчально-методичне забезпечення, електронний формат, освітній процес, відкритий доступ.

Key words: educational and methodological support, electronic format, educational process, open access.

Атаманенко Максим Сергійович Державна політика детінізації економіки	711
Могил Людмила Сергіївна Щодо проблем законодавчої диференціації повноважень державних органів у сфері регулювання ринку криптовалют	713
Бабалунга Олесь Михайлович Міжнародний комерційний арбітраж та право інтелектуальної власності	717
Клименко Олександр Віталійович Відновлення інвестиційної привабливості у післявоєнний період	719
Попович Павло Олександрович Європейські орієнтири розвитку в Україні правового регулювання нетипових способів забезпечення виконання договірних зобов'язань у сфері зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану.	722

СЕКЦІЯ 27

ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Іванійчук Таїсія Юріївна, Дремлюга Ольга Олексіївна Університетський бібліотечний простір і можливості III: протистояння чи взаємодоповнення?	726
Нерубацька Лариса Миколаївна, Опольська Тамара Іванівна, Бень Ангеліна Олександрівна Технології візуалізації в бібліотечному процесі	730
Стефанчишена Тетяна Михайлівна Бібліометричний аналіз публікацій фахівців наукової бібліотеки Національного університету «Одеська юридична академія» з актуальних питань бібліотечної справи (за результатами участі у щорічних науково-практичних конференціях).	734
Фідаєва Тетяна Юріївна, Пахомова Тетяна Олексіївна Роль екскурсійної справи та музеезнавства у системі функціонування закладів вищої освіти України	737
Новітська Ірина Вадимівна, Мельник Надія Володимирівна Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу у нових реаліях	740